Verrijckt

Archeologie & advies

LIER, LISPERSTEENWEG 237 – TRIBUNE NOORD

Archeologienota: Programma van maatregelen.

RAPPORT NR. 1012

Titel
Archeologienota Lier, Lispersteenweg 237 – Tribune noord: Verslag van Resultaten

Auteur(s)
Bart Van Eyck & Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog
2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt
2021-146

Projectnummer Onroerend Erfgoed
2022F39

Plaats en datum
Beerse, 1/06/2022

© J. Verrijckt bvba. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming.

INHOUD

Inhoud
1 Administratieve gegevens ... 3
1 Gemotiveerd advies ... 4
1.1 Aanleiding vooronderzoek ... 4
1.2 Resultaten vooronderzoek ... 4
1.3 Afweging noodzaak verder onderzoek ... 6
2 Programma van maatregelen ... 8
3 bibliografie ... 10

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode J. Verrijckt		2021-146
Projectcode Onroerend Erfgoed		2022F39
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Lier
	Straat	Lispersteenweg
Kadastrale gegevens	Gemeente	Lier
	Afdeling	2
	Sectie	A
	Percelen	693V, 643M, 643W, 666H, 666G, 665L, 647A2, 647A2, 647B2, 647Z, 648N, 649B, 646E,
Coördinaten	Noordoost	X: 164377,69 Y: 203903,03
	Noordwest	X: 164472,82 Y: 203791.32
	Zuidoost	X: 164314,44 Y: 203689,25
	Zuidwest	X: 164274,03 Y: 203841,46
Oppervlakte plangebied		Ca. 28.021 m²
Oppervlakte adviezone		Ca. 1.300 m²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 1.300 m²
Erkend Archeoloog		2015/00053 – Jeroen Verrijckt

1 GEMOTIVEERD ADVIES

1.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande bouw van een tribune (tribune noord) met bijhorende aanhorigheden aan de Lispersteenweg te Lier. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

1.2 Resultaten vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel het bureauonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed op het terrein.

Het plangebied is gelegen in de huidige gemeente Lier, meer bepaald binnen de stadswijk Lisp. In historische bronnen komt de stad pas voor in 870 onder de benaming Ledi. Dit is een duidelijke vermelding naar de gunstige geografische ligging aan de samenvloeiing van de Grote en Kleine Nete. In de 12e eeuw evolueerde deze naam tot Lyra en Lyera en vanaf 1333 tot Liere. De exacte ontstaansgeschiedenis van Lier is onduidelijk, maar wordt vaak gekoppeld aan de Sint-Gummaruslegende. Het Liers grondgebied wordt vastgesteld in 1213 en bestond uit de eigenlijke stad, de kuip (de ringvormige zone rond de stad) en de bijvang die bestond uit de dorpen Kessel, Nijlen, Emblem en Bevel en de gehuchten Hagenbroek, Lachenen en de Mijl. Nadat de stad in 1212 stadsrechten verwierf, volgden er een economische expansie door de lakenindustrie. In de loop van de 14e eeuw werd naast het belfort ook de eerste stadsomwalling gerealiseerd. Vanwege de economische bloei en de bevolkingsdruk toenam, werd er in de 15e eeuw een tweede stadsomwalling gerealiseerd.[1] Het plangebied (en dus ook de advieszone) situeert zich in het gehucht Lisp dat zich op ca. 550 m ten noorden van het plangebied situeert. In de middeleeuwen bevond er zich hier een zgn. Lispermolen[2]. Deze molen was in handen van de Abdij van Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth. Deze molen zou zich op ca. 350 m ten noorden van het huidige plangebied gesitueerd hebben. Het gehucht Lisp bevond zich net buiten de toenmalige stadsomwalling van de stad en was daarmee de vestigingsplaats voor kleine handelaars en ondernemers. Zo werden de oevers van de Nete bijvoorbeeld gebruikt voor het wassen van wol[3].

Op de vroegste historische kaarten (1550 – 1565) wordt er ter hoogte van het plangebied reeds bebouwing gekarteerd. Op de daaropvolgende kaarten (Ferraris 1777) is de bebouwing binnen het plangebied alsook de bestaande Lispersteenweg, Voetbalstraat en de Pannenhuisstraat duidelijk zichtbaar. Zo worden er langsheen de Voetbalstraat 3 rechthoekige gebouwen gekarteerd. In het noordwestelijke deel van het plangebied (binnen de advieszone) wordt een kapel gekarteerd. Op de daaropvolgende historische kaarten blijft deze bebouwing, met uitzondering van de kapel, zichtbaar. Vanaf het einde van de 19e –eeuw, begin de 20e -eeuw zal de bebouwing binnen het gehele plangebied verder toenemen. Deze bebouwing situeert zich grotendeels langsheen de Lispersteenweg. Vanaf 1925 wordt het stadion gebouwd binnen het plangebied. Vooreerst beschikte het stadion over 1 houten tribune. Doorheen de jaren zal het stadion verscheidene keren uitbreiden en vernieuwd worden. Zo beschikte het voetbalstadion over 4 tribunes met bijhorende bebouwing (loges, horeca, etc.). In 2009 werd tribune 4 ter hoogte van de advieszone gesloopt. Op basis van

[1] Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Historische stadskern van Lier
[2] Molenechos, 2016
[3] Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Historische stadskern van Lier

de aangeleverde bouwplannen zou de tribune gebouwd zijn op een bovengrondse talud. Het is daarbij echter niet geheel duidelijk hoe diep de fundering van deze tribune in de ondergrond rijkt. Ter voorbereiding van de geplande werken werden er door de opdrachtgever op 19 mei 2022 boringen uitgevoerd binnen de advieszone. Er werden in totaal 4 boringen uitgevoerd binnen de advieszone. Slechts 1 boring (BR 3) kon op de gewenste diepte van 4 m onder het maaiveld worden uitgevoerd. De overige 3 boringen (BR 1, BR 2 en BR 4) werden gestuit op een massieve laag (beton?) dat zich op ca. 1 m onder het maaiveld bevind. Bovenliggend komt een pakket van donkerbruin zand voor. Dit pakket bevat een matige hoeveelheid (meer dan 5 %) steenpuin. Bij boring 3 (die tot op 4 m kon worden uitgevoerd) kwam tot op 1,5 m een pakket van donker bruin zand voor. Onderliggend aan deze laag komt een pakket van matig fijn ijzerhoudend zand voor. Deze boring werd bovenop de aanwezige talud aangelegd. De resultaten van deze boringen geven een indicatie dat de fundering van de oudere constructies tot minstens 1 m onder het maaiveld te situeren is.

De omgeving rondom het plangebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen de 12 m +TAW en 3,2 m +TAW. Het gebied helt daarmee vanuit het hoger gelegen noordoosten af richting de vallei van de Kleine Nete. Het plangebied zelf situeert zich tussen de 7,8 en de 6,6 m +TAW en ligt daarmee eerder onderaan op de dekzandrug op de overgang met de (lager gelegen) vallei van de Kleine Nete. Het plangebied situeert zich daarmee op de zgn. gradiëntzone richting de vallei van de Kleine Nete. Op basis van deze landschappelijke en hydrografische gegevens kan geconcludeerd worden dat het plangebied binnen een aantrekkelijk gebied is voor rondtrekken jager- verzamelaars uit het mesolithicum.

Het plangebied kent geen archeologische en historische gegevens. Algemeen kan gesteld worden dat de waardes die op de CAI terug te vinden zijn voor de directe omgeving van het plangebied (1.000 m) voornamelijk teruggaan tot de metaaltijden, middeleeuwen en nieuwe- en nieuwste tijd. De waardes kwamen voornamelijk aan het licht doormiddel van historische- en cartografische studies. Tot op heden is het archeologisch onderzoek dat reeds in de omgeving van het plangebied werd uitgevoerd eerder beperkt te noemen. Het ontbreken van goed onderzochte archeologische sites wil echter niet zeggen dat er geen archeologische sites aanwezig zijn. De weinige archeologische vondstlocaties tonen aan dat er wel degelijk archeologische sites aanwezig zijn.

De opdrachtgever plant binnen de advieszone van het plangebied de bouw van een nieuwe tribune. De bouw van deze nieuwe tribune kadert binnen een masterplan om op termijn het gehele stadion te vernieuwen. Voor de toekomstige vernieuwingswerkzaamheden zal opnieuw een omgevingsvergunning worden aangevraagd. Aangezien de omgevingsvergunning waartoe deze archeologienota betrekking heeft enkel de bouw van een nieuwe tribune binnen het noordelijke deel van het plangebied omvat, wordt er een advieszone binnen het plangebied afgebakend. De geplande werken binnen deze advieszone bevatten zoals reeds aangehaald de bouw van een tribune met een oppervlakte van ca. 610 m^2. De overdekte tribune bevindt zich logischerwijs langsheen het voetbalveld. Het niveau neemt trapsgewijs een hoger niveau aan. Onderliggend aan de tribune, wordt op het gelijkvloers ruimte voorzien voor sanitaire voorzieningen en horeca. Voor de bouw van de nieuwe tribune wordt het huidige niveau binnen de advieszone (ca. 7.6 m +TAW) opgehoogd tot op het niveau van de aangelande percelen (ca. 8 m +TAW). Vanaf dit nieuwe maaiveldniveau wordt de fundering voor de bouw van de nieuwe tribune tot maximaal 80 cm diep ontgraven. Hierdoor zullen de funderingsvoeten tot maximaal 0,4 m onder het huidige maaiveld ontgraven worden. De waterput die onder de tribune wordt voorzien, heeft een maximale verstoringsdiepte van ca. 3 m onder het NIEUWE maaiveld. Dit wil zeggen dat de maximale uitgraafdiepte zich op ca. 5 m +TAW onder het NIEUWE maaiveld te situeren is. De omvang van deze regenwaterputten zijn echter beperkt in oppervlakte. Achterliggend aan de tribune wordt een verharde parking aangelegd. De opbouw van deze verharding kent een maximale dikte van 40 à 50 cm. Onderliggend aan deze verharding worden er infiltratiekratten (ca. 53 m^2) aangelegd. De maixale uitgraaf diepte bedraagt hier ca. 1 m onder het NIEUWE maaiveld (ca. 7 m +TAW). Op basis van

de boring die in deze zone werd uitgevoerd, kon achterhaald worden dat de C-horizont zich op een diepte van ca. 1,5 m onder het huidige maaiveld bevind.

De resultaten van deze bureaustudie wezen uit dat het plangebied zowel landschappelijk als hydrografisch aantrekkelijk gelegen is voor de uitbouw van kampementen tijdens het mesolithicum. Met die reden kan er dan ook een matige tot hoge verwachting worden opgesteld voor artefactsites uit de steentijd. Verder wezen de resultaten van deze bureaustudie uit dat het plangebied een matige tot hoge verwachting kent voor sporensites uit de metaaltijden en de Romeinse Periode. Voor sporensites vanaf de middeleeuwen kan er eveneens een hoge verwachting worden opgesteld.

Verder wezen de resultaten van het bureauonderzoek uit dat het plangebied een lange bebouwingsgeschiedenis kent. Uit de reeds uitgevoerde boringen kon achterhaald worden dat de bodem ter hoogte van de nieuwe tribune binnen de advieszone reeds tot minimaal 1 m onder het huidige maaiveld verstoord is. Voor de realisatie van bovengenoemde werkzaamheden word de bodem binnen de advieszone tot op gelijk niveau gebracht met de aangrenzende percelen. De fundering van de nieuwe tribune wordt op een diepte van 80 cm onder het NIEUWE maaiveld aangelegd. Op basis van deze informatie kan gesteld worden dat de geplande werkzaamheden (m.u.v. de te plaatsen waterputten) geen impact zullen hebben op de bodem. Gezien de beperkte omvang van deze waterputten, zou verder onderzoek ter hoogte van deze te plaatsen waterputten weinig kenniswinst opleveren.

Op basis van deze gegevens wordt beslist om geen verder vervolgonderzoek te adviseren binnen deze advieszone.

1.3 Afweging noodzaak verder onderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat de bodem binnen de advieszone, waar tribune noord wordt gerealiseerd, tot minimaal 1 m onder het huidige maaiveld is verstoord. Verder voorziet de opdrachtgever een ophoging van het niveau binnen de advieszone. De fundering van de nieuwe tribune kent een maximale verstoringsdiepte van 80 cm (vorstvrije zone) onder het NIEUWE maaiveld. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat de geplande werken (m.u.v. vijf waterputten onder de tribune) geen nieuwe impact op de bodem met zich mee zullen brengen. Hierdoor kunnen potentieel aanwezige archeologische waardes binnen de advieszone in situ bewaard blijven. Dit m.u.v. de locatie waar de waterputten worden voorzien. De omvang van deze waterputten zijn echter beperkt, waardoor verder onderzoek binnen deze zones een zeer beperkte kenniswinst opleveren.

Na een fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om (Code van Goede Praktijk, p. 31):

1. Een archeologienota of nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staaft, of;

2. Een archeologienota of nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staaft (doordat de geplande bodemingrepen geen impact hebben op het eventueel aanwezige erfgoed of doordat verder onderzoek van het aanwezige erfgoed geen nuttige kenniswinst zou opleveren), of;

3. Een archeologienota of nota op te maken die de noodzaak voor een archeologische opgraving staaft én een plan van aanpak hiervoor biedt, of;

4. Een archeologienota of nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staaft én een plan van aanpak hiervoor biedt.

Ter voorbereiding van het bouwproject werden in opdracht van de opdrachtgever enkele boringen uitgevoerd. Op basis van deze boringen kon aangetoond worden dat de bodem ter hoogte van de locatie waar de nieuwe tribune wordt voorzien, tot minimaal 1 m onder het maaiveld verstoord is. Verder wees het buerauonderzoek uit dat de geplande werken vrijwel geen impact zullen hebben op het eventueel aanwezige erfgoed (punt 2). Onder de tribune worden 5 waterputten voorzien. De omvang van deze waterputten zijn eerder beperkt, waardoor verder vervolgonderzoek ter hoogte van deze putten een zeer beperkt kennispotentieel kent. Op basis van deze gegevens wordt er dan ook geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd binnen de adviesZone.

Een programma van maatregelen werd hierdoor niet opgemaakt.

Hierbij rekening houdend dat de geplande werken deze diepte niet zullen bereiken, adviseert J. Verrijckt bvba om het plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkelingen.

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed, het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, is de reeds gekende bodemverstoring in vergelijking met de beperkte impact van de geplande bodemingrepen. De beslissing om geen vervolgonderzoek te adviseren steunt op de volgende redenering:

- Voldoende info aanwezigheid site:

Nee.

- Site aanwezig:

Nee, er zijn geen aanwijzingen voor de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Echter kon wel achterhaald worden dat de bodem ter hoogte van de toenmalige tribune en dus ook ter hoogte van waar de nieuwe tribune wordt voorzien, verstoord is tot op minimaal 1 m onder het maaiveld.

- Voldoende info over kennispotentieel en technische haalbaarheid project:

Binnen de advieszone was tot voor 2009 een tribune gevestigd. De opdrachtgever leverde de bouwplannen aan van deze tribune. Op basis van de plannen kon achterhaald worden dat de tribune werd opgebouwd op een bovengrondse talud. Het is daarbij echter niet geheel duidelijk hoe diep de fundering van deze tribune in de ondergrond rijkt. Ter voorbereiding van de geplande werken werden er door de opdrachtgever op 19 mei 2022 boringen uitgevoerd binnen de advieszone. Er werden in totaal 4 boringen uitgevoerd binnen de advieszone. Slechts 1 boring (BR 3) kon op de gewenste diepte van 4 m onder het maaiveld worden uitgevoerd. De overige 3 boringen (BR 1, BR 2 en BR 4) werden gestuit op een massieve laag (beton?) dat zich op ca. 1 m onder het maaiveld bevind. Bovenliggend komt een pakket van donkerbruin zand voor. Dit pakket bevat een matige hoeveelheid (meer dan 5 %) steenpuin. Bij boring 3 (die tot op 4 m kon worden uitgevoerd) kwam tot op 1,5 m een pakket van donker bruin zand voor. Onderliggend aan deze laag komt een pakket van matig fijn ijzerhoudend zand voor. Deze boring werd bovenop de aanwezige talud aangelegd. De resultaten van deze boringen geven een indicatie dat de fundering van de oudere constructies tot minstens 1 m onder het maaiveld te situeren is.

Op basis van bovenstaande gegevens, kon achterhaald worden dat de bodem ter hoogte van de nieuwe tribune binnen de advieszone reeds tot een minimale diepte van 1 m onder het huidige maaiveld verstoord is geraakt. De drie boringen die in deze zone werden uitgevoerd zijn allen op een diepte van 1 m onder het maaiveld gestuit.

Voor de bouw van de nieuwe tribune wordt het huidige niveau binnen de advieszone (ca. 7.6 m +TAW) opgehoogd tot op het niveau van de aangelande percelen (ca. 8 m+TAW). Vanaf dit nieuwe maaiveldniveau wordt de fundering voor de bouw van de nieuwe tribune tot maximaal 80 cm diep ontgraven. Hierdoor zullen de funderingsvoeten tot maximaal 0,4 m onder het huidige maaiveld ontgraven worden. De waterputten die onder de tribune worden voorzien, hebben een maximale verstoringsdiepte van 3 m onder het NIEUWE maaiveld. Dit wil zeggen dat de maximale uitgraafdiepte zich op ca. 5 m +TAW onder het NIEUWE maaiveld te situeren is. De omvang van deze regenwaterputten zijn echter beperkt in oppervlakte. Achterliggend aan de tribune wordt een verharde parking aangelegd. De opbouw van deze verharding kent een maximale dikte van 40 à 50 cm. Op basis van de boring die in deze zone werd uitgevoerd, kon achterhaald worden dat de C-horizont

zich op een diepte van ca. 1,5 m onder het huidige maaiveld bevind. De impact van deze nieuwe verharding op het archeologisch niveau is daarmee nihil te noemen.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kon er een archeologische verwachting worden opgesteld voor het gehele plangebied. De impact van de geplande werkzaamheden op de bodem binnen de advieszone, blijft echter beperkt waardoor potentieel aanwezige archeologische waardes binnen deze advieszone vrijwel geheel (m.u.v. het plaatsen van vijf waterputten) in situ bewaard kunnen blijven. Echter wezen de resultaten van het bureauonderzoek eveneens uit dat de bodem ter hoogte van de toenmalige tribune tot minimaal 1 m onder het huidige maaiveld verstoord is. Gezien de beperkte omvang van deze waterputten, zou verder onderzoek ter hoogte van deze te plaatsen waterputten weinig kenniswinst opleveren. Op basis van deze gegevens wordt beslist om geen verder vervolgonderzoek te adviseren binnen deze advieszone.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.

3 BIBLIOGRAFIE

BORSBOOM, A. & VERHAGEN, P. 2012. *KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek Deel: Proefsleuvenonderzoek* (IVO-P). SIKB

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., & ERVYNCK, A. 2016. Archeologische vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 48.

TOL, A. J., VERHAGEN, P. & VERBRUGGEN, M. 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*, KNA-leidraden, Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, Gouda.

VAN GILS, M. & MEYLEMANS, E. 2019. *Prospecteren naar steentijd artefactensites – versie 1,* agentschap Onroerend Erfgoed.

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0), 2019.